

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

بخش زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات

فارسی گرایش ادبیات تطبیقی

بررسی تطبیقی اشعار آدونیس و احمدشاملو

استاد راهنما :

دکتر ناصر محسنی نیا

استاد مشاور :

دکتر عنایت الله شریف پور

مؤلف :

محمد دستوار

تیرماه ۱۳۹۰

این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط درجه کارشناسی ارشد به
گروه زبان و ادبیات فارسی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
دانشگاه شهید باهنر کرمان

تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

دانشجو : محمد دستوار

استاد راهنما : دکتر ناصر محسنی نیا

استاد مشاور : دکتر عنایت الله شریف پور

داور ۱ : دکتر محمود مدبری

داور ۲ : دکتر محمدرضا صرفی

نماینده تحصیلات تکمیلی دانشکده : مهدیه علوی فر

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

تقدیریم به:

کسانی که دوستشان دارم و دوستم دارند. پدر و مادرم که نفس گرمشان امیدبخش دل خسته‌ی من بود.

تشکر و قدردانی

سپاس خدای بی‌همتا را که دانش را برای کشتن جهل در وجود بندگانش قرار داد تا راه را از بی‌راهه بازشناسند. با سپاس از تمامی کسانی که هر قدر راه من طولانی شد، تحمل کردند و مرا در این وادی حیرانی به خود و انگذاشتند. با تشکر از همه‌ی استادانی که در این راه مرا یاری کردند، به‌ویژه از استاد راهنمای خود جناب استاد «دکتر محسنی‌نیا» و استاد مشاورم جناب استاد دکتر «شریف‌پور» کمال تشکر را دارم.

تشکر از دوستانی که هنر باهم بودن را از آنها آموختم.

چکیده

موضوع این پژوهش «بررسی تطبیقی اشعار آدونیس و احمد شاملو» است که در آن به بررسی برخی اشتراکات موضوعی و مضمونی در شعر آدونیس و احمد شاملو پرداخته شده است. رابطه‌ی جوامع با یکدیگر باعث نزدیک شدن اندیشه‌ها و کاربرد مضامین و مفاهیم مشترک در میان اندیشمندان و شاعران می‌شود. همین نکته به تنهایی یکی از ضرورت‌های طرح موضوعاتی با رویکردهای تطبیقی در ادبیات است. از طرف دیگر ارتباط ادب فارسی با ادب عربی دلیل دیگری بر ضرورت انجام پژوهش‌هایی از این دست باشد. دست‌آوردهای این پژوهش شامل موارد زیر می‌باشد:

نشان دادن روند تکامل شعر آدونیس و شاملو که از جهت تکامل ذهن و اندیشه شعر تقریباً مسیرهای مشترکی را پیموده‌اند. بررسی روند تأثیرپذیری از نویسندگان و شاعران داخلی و غربی که در شعر هردو شاعر وجود دارد و این دو شاعر در زمینه‌ی تأثیر گرفتن از شاعرانی چون ریلکه و نویسندگان و شاعران فرانسوی تقریباً مشترک هستند. این دو شاعر در زمینه‌ی زبان از اشتراکاتی برخوردار هستند. که در کار هردو فخامت و استواری و عدم تساهل و تسامح در زبان به چشم می‌خورد. در کاربرد اسطوره‌ها و افسانه‌ها نیز علاوه بر به سود بردن از برخی اسطوره‌ها و نمادهای مشترک، هر دو به جنبه‌ی داستان‌های کهن و آمیختن آن با تخیل و استفاده از این موضوعات در زمینه‌های مورد نظر خود توجه داشته‌اند.

کلید واژگان: ادبیات تطبیقی، ادبیات معاصر، آدونیس، شاملو

فصل اول: مقدمات و کلیات.....	۱
۱-۱-۱. درآمد.....	۲
۲-۱-۱. بیان مسأله.....	۲
۳-۱-۱. اهداف تحقیق.....	۳
۴-۱-۱. ضرورت انجام تحقیق.....	۳
۵-۱-۱. استفاده کنندگان از نتایج تحقیق.....	۳
۶-۱-۱. سؤال ها یا فرضیه های تحقیق.....	۳
۷-۱-۱. تعریف مفاهیم مطرح شده در سؤال ها و فرضیه ها.....	۳
۸-۱-۱. پیشینه ی نظری و تجربی.....	۴
۹-۱-۱. روش اجرای تحقیق.....	۴
فصل دوم: زندگی نامه ی آدونیس و احمد شاملو.....	۵
۱-۲- زندگی نامه ی شاملو.....	۶
۱-۲-۱- آثار احمد شاملو.....	۱۴
۱-۲-۱-۱- آثار شعری.....	۱۴
۱-۲-۱-۲- مجموعه داستان و کتاب ها.....	۱۴
۱-۲-۱-۳- ترجمه ها.....	۱۴
۱-۲-۱-۳-۱- شعر.....	۱۴
۱-۲-۱-۳-۲- رمان و داستان.....	۱۴
۱-۲-۱-۳-۳- نمایش نامه ها.....	۱۵
۱-۲-۱-۳-۴- متون کهن.....	۱۵
۱-۲-۱-۴- ادبیات کودکان.....	۱۵
۲-۲- زندگی نامه ی آدونیس.....	۱۶
۱-۲-۲- آثار آدونیس (علی احمد سعید).....	۲۰
۱-۲-۲-۱- شعر.....	۲۰
۱-۲-۲-۲- مطالعات.....	۲۱
۱-۲-۲-۳- گزیده ها.....	۲۲
۱-۲-۲-۴- ترجمه ها.....	۲۲

فصل سوم: بررسی شعر آدونیس و احمد شاملو.....	۲۴
۳-۱- تکامل شعر.....	۲۵
۳-۱-۱- بررسی سیر تکامل شعر احمد شاملو.....	۲۵
۳-۱-۲- بررسی سیر تکامل شعر آدونیس.....	۳۳
۳-۲- تأثیر پذیری.....	۴۱
۳-۲-۱- تأثیر پذیری شاملو از دیگران.....	۴۱
۳-۲-۱-۱- اثر گذاری های شاعران هم وطن بر شاملو.....	۴۱
۳-۲-۱-۲- نیما و شاملو.....	۴۱
۳-۲-۱-۳- خیام و شاملو.....	۴۷
۳-۲-۱-۴- شاملو و مولوی.....	۵۱
۳-۲-۱-۵- شاملو و حافظ.....	۵۵
۳-۲-۱-۶- شاملو و هدایت.....	۶۰
۳-۲-۱-۷- در زمینه ی فرهنگ عامیانه، داستان عامیانه و طنز.....	۶۰
۳-۲-۱-۸- در زمینه ی نظری و معنایی.....	۶۱
۳-۲-۱-۹- در زمینه ی واژگان و تصاویر.....	۶۸
۳-۲-۲- تأثیری پذیری شاملو از بیگانگان.....	۷۱
۳-۲-۳- تأثیر پذیری آدونیس از شاعران و نویسندگان دیگر.....	۸۷
۳-۳- تحلیل زبان شعر.....	۱۰۱
۳-۳-۱- تحلیل زبان شعری شاملو.....	۱۰۱
۳-۳-۲- تحلیل زبان شعری آدونیس.....	۱۲۸
۳-۴- اسطوره، نماد، داستان و اشخاص در شعر آدونیس و شاملو.....	۱۴۶
۳-۴-۱- نقش اسطوره ها، افسانه ها و داستان ها در شعر شاملو.....	۱۴۶
۳-۴-۱-۱- داستان های دینی.....	۱۴۷
۳-۴-۱-۲- داستان آفرینش.....	۱۴۷
۳-۴-۱-۳- داستان آدم، هابیل و قابیل.....	۱۴۸
۳-۴-۱-۴- سرگذشت مسیح.....	۱۵۱
۳-۴-۱-۵- داستان اسکندر و ظلمات.....	۱۵۴
۳-۴-۱-۶- اسکندر مقدونی.....	۱۵۵

- ۱۵۵.....۳-۴-۱-۱-۶- خدای یهود.....
- ۱۵۵.....۳-۴-۱-۱-۷- اسرافیل.....
- ۱۵۵.....۳-۴-۱-۱-۸- داستان نوح.....
- ۱۵۶.....۳-۴-۱-۱-۹- ایوب و خضر.....
- ۱۵۶.....۳-۴-۱-۱-۱۰- شاه سلیمان.....
- ۱۵۷.....۳-۴-۱-۲- داستان‌ها و افسانه‌های بیگانه.....
- ۱۵۷.....۳-۴-۱-۲- هملت.....
- ۱۵۸.....۳-۴-۱-۲- هرکول.....
- ۱۵۸.....۳-۴-۱-۲- نیروانا.....
- ۱۵۹.....۳-۴-۱-۲- آشیل.....
- ۱۵۹.....۳-۴-۱-۲- سیزیف و پرومته.....
- ۱۶۰.....۳-۴-۱-۲- دیوژن.....
- ۱۶۰.....۳-۴-۱-۲- ناپلئون بناپارت.....
- ۱۶۱.....۳-۴-۱-۳- شخصیت‌ها، داستان‌ها و اسطوره‌های ایرانی.....
- ۱۶۱.....۳-۴-۱-۳- اسفندیار.....
- ۱۶۱.....۳-۴-۱-۳- سیاوش.....
- ۱۶۲.....۳-۴-۱-۳- کاوه.....
- ۱۶۲.....۳-۴-۱-۳- شیرین و فرهاد.....
- ۱۶۲.....۳-۴-۱-۳- زال کومایی.....
- ۱۶۲.....۳-۴-۱-۳- چنگیز، نادر، محمد خواجه و تیمور لنگ.....
- ۱۶۳.....۳-۴-۱-۳- ابوعلی سینا.....
- ۱۶۴.....۳-۴-۱-۴- نمادهای شخصی.....
- ۱۶۴.....۳-۴-۱-۴- حافظ.....
- ۱۶۵.....۳-۴-۱-۴- حمیدی شاعر.....
- ۱۶۵.....۳-۴-۱-۴- رکسانا.....
- ۱۶۷.....۳-۴-۱-۴- مرتضی کیوان، آمان جان (آبایی)، تقی ارانی.....
- ۱۷۰.....۳-۴-۲- اسطوره، داستان و نماد در شعر آدونیس.....
- ۱۷۰.....۳-۴-۲-۱- اسطوره‌های زایش در شعر آدونیس.....

۱۷۰.....	۳-۴-۲-۱-۲- الهه‌ی تموز.....
۱۷۱.....	۳-۴-۲-۱-۳- آدونیس.....
۱۷۳.....	۳-۴-۲-۱-۴- اسطوره‌ی اوزیرس.....
۱۷۷.....	۳-۴-۲-۱-۵- ققنوس.....
۱۸۱.....	۳-۴-۲-۲- دیگر اسطوره‌ها.....
۱۸۱.....	۳-۴-۲-۲-۱- اورفیوس.....
۱۸۲.....	۳-۴-۲-۲-۲- سیزیف.....
۱۸۴.....	۳-۴-۲-۲-۳- ایکاروس.....
۱۸۴.....	۳-۴-۲-۲-۴- ادیسوس.....
۱۸۵.....	۳-۴-۲-۳- اشخاص نام آشنا در ادب اسلامی.....
۱۸۵.....	۳-۴-۲-۳-۱- نوح(ع).....
۱۸۶.....	۳-۴-۲-۳-۲- حلاج(حسین بن منصور).....
۱۸۸.....	۳-۴-۲-۳-۳- مهیار دمشقی.....
۱۸۹.....	۳-۴-۲-۳-۴- سندباد.....
۱۹۰.....	۳-۴-۲-۳-۵- ابونواس.....
۱۹۱.....	۳-۴-۲-۳-۶- بشّار برد تخارستانی.....
۱۹۲.....	۳-۴-۲-۳-۷- عایشه.....
۱۹۲.....	۳-۴-۲-۳-۸- حجّاج یوسف.....
۱۹۳.....	فصل چهارم: نتیجه‌گیری.....
۲۰۰.....	منابع و مآخذ فارسی.....
۲۰۲.....	منابع و مآخذ عربی.....
۲۰۴.....	مجلات.....
۲۰۴.....	تارنماها(وب سایت).....
.....	Abstract

فصل اوّل:

مقدّمات وکلیات

۱-۱-درآمد

ادبیات تطبیقی رشته‌ای از مطالعات ادبی جهان است که حوزه‌ی بسیار گسترده‌ای را در ادبیات شامل می‌شود؛ یکی از این حوزه‌ها بررسی تطبیقی ادبیات هایی است که با هم ارتباط مستقیم و تأثیر و تأثر فراوان داشته‌اند. ادبیات تطبیقی مبحث جدیدی در ادبیات است که در ایران سابقه‌ی چندانی ندارد؛ اما در همین عمر نسبتاً کم خود توانسته است راه جدیدی را پیش روی ادبیات باز کرده و بسیاری از مسائل را روشن‌تر کند؛ به خصوص در مطالعه‌ی تطبیقی آثار ادبیات فارسی و عربی که از گذشته با همدیگر در ارتباط مستقیم بوده‌اند. آنچه در این تحقیق مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت مقایسه و تطبیق اشعار آدونیس و احمد شاملو می‌باشد که هر کدام از دو شاعر فوق از چهره‌های برجسته‌ی ادب ایران و عرب می‌باشند.

۱-۲- بیان مسأله :

شاملو یکی از استادان عرصه‌ی شعر جدید است که توانسته‌است با استفاده از ذوق و خلاقیت منحصر به فرد خویش در ادبیات فارسی نوع جدیدی را پدید آورد و با استفاده از تسلط خود در زبان کهن، به خوبی توانسته است سبکی نو را پی‌ریزی کند و زبان کهن کسانی چون بیهقی و نویسندگان قرن پنجم را در این راه به کار گرفته است..... آدونیس نیز از شاعرانی است که توانسته است با سبکی جدید که از تلفیق افکار جدید و قدیم عربی و غربی نشئت گرفته‌است شیوه‌ای منحصر به فرد را پدید بیاورد. او توانسته به خوبی به علت سبکی که دارد جنجالی را در ادب عربی پدید بیاورد که همواره در ادب عربی تا مدت‌ها باقی خواهد ماند.

۳-۱- اهداف تحقیق :

- مهم ترین اهداف این تحقیق به شرح زیر است :
- بررسی احوال و آثار آدونیس و شاملو
- بررسی جایگاه ادبی دو شاعر در ادبیات فارسی و عربی
- بررسی و مقایسه یا شعار دو شاعر در زمینه‌ی زبانی و اسطوره و...

۴-۱- ضرورت انجام تحقیق :

امروزه ادبیات تطبیقی در میان رشته های ادبی جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است . به طوری که در اکثر دانشگاه‌های مهم دنیا این رشته تدریس می شود و اهمیت این گونه تحقیقات برای شناخت و درک واقعی ادبیات و ادیبان هر زبانی به درستی روشن شده است . به خصوص در مورد زبان هایی مانند فارسی و عربی که از گذشته و در طی تاریخ ، رابطه‌ی تنگاتنگی با هم داشته و ملت‌های آن ها نیز همواره در حال داد و ستد فرهنگی بوده و تا حدود زیادی شرایط فرهنگی ، سیاسیو اجتماعی مشابهی داشته و دارند، اهمیت این گونه تحقیقات دو چندان می شود .

با توجه به این موضوع ، بررسی و مقایسه ی احوال و دیدگاه ها و مضامین شعر آدونیس و شاملو به درک و شناخت دقیق تر ما از افکار و نوع جهان بینی این دو شاعر در مورد مسایل شعر و هم چنین نظریات و افکاری که در شعر خود دارند کمک خواهد کرد.

۵-۱- استفاده کنندگان از نتایج تحقیق :

علاقه مندان ، پژوهندگان و دانشجویان ادبیات تطبیقی ، ادبیات فارسی و ادبیات عرب

۶-۱- سؤال ها یا فرضیه های تحقیق :

- شاید مضامین شعری دو شاعر به هم شبیه باشد .
- امکان دارد جنبه های زبانی در اشعار دو شاعر تا حدّ زیادی به هم شباهت داشته باشد .
- به نظر می رسد جهان بینی دو شاعر به هم نزدیک باشد .
- احتمالاً در اسطوره دو شاعر شباهت ها و تفاوت هایی وجود دارد.

۷-۱- تعریف مفاهیم مطرح شده در سؤال ها و فرضیه ها :

مورد خاصی در سؤال ها و فرضیه های تحقیق وجود ندارد.

۸-۱- پیشینه ی نظری و تجربی:

در زمینه ی ادبیات تطبیقی کتاب های متعددی نوشته شده است اما در شاملو و آدونیس کاری به این گستردگی و در این حد انجام نشده است، مقاله ای در این زمینه، در همایش ادبیات تطبیقی به چاپ رسید که متاسفانه نویسنده دیر از این موضوع مطلع شد و نتوانست به این مرجع دسترسی پیدا کند و تنها توانست نام آن را در سایت (www.hamt-bonab.ir) در میان چند مقاله دیدیگر با موضوع (اسطوره در شعر آدونیس و شاملو) مشاهده کند. این تنها مورد گسترده ای است که در زمینه ی تطبیقی کار شده است.

۹-۱- روش اجرای تحقیق:

این تحقیق از نوع بنیادی می باشد که با روش کتابخانه ای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از طریق دیوان آدونیس و شاملو و همچنین کتاب ها و مطالبی که درباره ی این دو نفر نوشته شده اند انجام پذیرفته است. اطلاعات به روش کتابخانه ای و سند کاوی و همچنین استفاده از مقالات و نشریات جمع آوری شده اند و سپس به روش فیش برداری مطالب مورد نیاز از دورن این منابع به شکل استقراء تام استخراج شده اند و سپس با توجه به چارچوب تحقیق به دسته بندی آنها پرداخته شده اند. کتاب ها، مقالات، نشریات، سایت های اینترنتی، فیش ها و بحث و تبادل نظر با صاحب نظران و اساتید در حوزه ی ادبیات تطبیقی هم روشی است که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است.

فصل دوّم:

زندگی نامہ ی آدونیس

و احمد شاملو

۲-۱- زندگی‌نامه‌ی شاملو

احمد شاملو در تاریخ شنبه شنبه ۲۱ آذر ماه سال ۱۳۰۴ به قول خودش در شب سنگین برفی بی‌امان در خانه‌ی شماره‌ی ۱۳۴ خیابان صفی‌علی‌شاه به دنیا آمد. نام مادرش کوکب و نام پدرش حیدر شاملو بود که اصالتاً، بازهم به گفته‌ی خود شاملو اهل افغانستان بودند و به ایران مهاجرت کرده‌بودند. نام خواهرانش فروغ الزمان، قمرالزمان، شمس‌الزمان، سرور و سودابه بود. پدرش افسر ارتش بود که همواره خانواده‌اش را در مأموریت‌ها به همراه خود به شهرهای مختلف می‌برد به همین دلیل او دوره‌ی خردسالی و نوجوانی را در شهرهایی چون رشت، اصفهان، مشهد، گرگان، ارومیه و نقاطی چون زاهدان، بیرجند، خاش، طبس، بم، سمیرم، آباد، نرماشیر، سرباز، خوسف، فورک، درمیان، دق پترگان و دشت ناامید گذراند.

درسال‌های ۱۳۱۰ تا ۱۳۱۶ (۱۹۳۱ تا ۱۹۳۸) کلاس اوّل و دوّم دبستان را در مدرسه‌ی عشایری خاش و چهارم را در مشهد و سال پنجم و ششم را در شهرهای زاهدان، طبس، مشهد و سرانجام در زاهدان گذراند. درسالهای پایانی دبستان بود که روش استفاده از فرهنگ لغت آندراج را از نیای مادری خود یاد گرفت. در طول این سالها بود، یعنی به طور دقیق در شش سالگی صحنه تازیانه خوردن سربازی را می‌بیند و به گریه می‌افتد که بعدها این تجربه را در شعر خود بیان می‌کند:

نخستین بار که در برابر چشمانم

هابیل مغموم از خویشتن تازیانه خورد

شش ساله بودم...

(مجموعه آثار، مدایح بی‌صله، در جدال با خاموشی، ص ۸۷۴)

رفتن به کلاس اول و دوم دبیرستان در بیرجند، مشهد، گرگانو دبیرستان شاه رضا در تهران، کلاس سوم دبیرستان در ایرانشهر (چهارراه مخبرالدوله) و سپس در دبیرستان فیروز بهرام (چهارراه قوام السلطنه) در طول سالهای ۱۳۱۷ تا ۱۳۲۰ (۱۹۳۸ تا ۱۹۴۲) برای شاملو رخ داد. او به عشق یادگیری زبان آلمانی، تحصیل در دبیرستان فیروز بهرام را رها کرد و در سال اول هنرستان صنعتی (انتهای خیابان سوم اسفند) می‌رود. در خانه نیز به آموختن زبان فرانسه می‌پردازد. اما این مسائل دیری نمی‌پاید و به دلیل مأموریت پدر مجبور به ترک مدرسه‌ی صنعتی و رفتن به گرگان می‌شود و سال سوم را در گرگان ادامه می‌دهد.

شاملو در سال ۱۳۲۱ تا ۱۳۲۵ (۱۹۴۲ تا ۱۹۴۷) اقدام به نوشتن مقاله‌ی «ارابه‌ی زمان» می‌کند که در آذر ۱۳۸۲ در روزنامه‌ی ایران به شماره‌ی ۲۶۷۱ به چاپ می‌رسد. در این سال‌ها به دلیل

فعالیت ضد متفقین بازداشت می‌شود و به زندان‌های متفقین در رشت و تهران به سر می‌رود و در سال ۱۳۲۳ پس از ۲۲ ماه آزاد می‌شود. (مجابی، ۱۳۸۱: ۹ تا ۱۱ و پارسا، معصومی و سلگی، ۱۳۸۸: ۲۲ تا ۵۲ و بهار، ۱۳۸۴)

در سال ۱۳۲۴ به دلیل مأموریت پدر و رفتن به رضاییه، به دست چریک‌های دموکرات دستگیر می‌شوند و به انتظار اعدام می‌ایستد اما پس از ساعت‌ها انتظار دستور اعدام لغو می‌شود. این نکته نیز بعدها در شعرهای شاملو تبلور پیدا می‌کند. در این سال‌ها تحصیل را رها می‌کند و به تهران می‌رود و در کتاب‌فروشی کار می‌کند. در این سال با شعر ققنوس نیما آشنا می‌شود. در سال ۱۳۲۵ در هفته‌نامه‌ی ادیب سردبیر می‌شود.

در سال ۱۳۲۶ با بانو اشرف‌الملوک اسلامیّه ازدواج می‌کند. در طول سال‌های ۱۳۲۶ تا ۱۳۳۰ (۱۹۴۷ تا ۱۹۵۲) به انتشار مجموعه‌ی شعر «آهنگ‌های فراموش شده» و مجموعه‌ی قطع‌نامه، داستان‌های کوتاه عنکبوت، لعنت‌زده، مردی که چرخ چاه را می‌گرداند، آهنگی در سکوت، مردها و خیزران و بازگشته را می‌توان اشاره کرد. انتشار مجلات و هفته‌نامه‌های سخن نو ساعت چهار بعد از ظهر «هنر نو»، روزنه، هفته‌نامه‌ی علمی و مجله‌ی خواندنی‌ها را در این سال‌ها به چاپ رساند. ناگفته نماند که انتشار این مجلات و هفته‌نامه‌ها در تیراژ به پنج شماره هم نرسید و به دلایل سیاسی به تعطیلی کشیده شد. او همین‌طور به نشر منظومه‌ی «افسانه»ی نیما نیز دست زد. آشنایی او با مرتضی کیوان و فریدون رهنما نیز در این سالها رخ داد.

در طول سال‌های ۱۳۳۱ تا ۱۳۳۵ (۱۹۵۲ تا ۱۹۵۷) به انتشار ترجمه‌هایی از این دست را به چاپ رساند: نمایش‌نامه مفتخورها اثر گورگنی چی کی لئون (chi ki le on)، ترجمه‌ی نمایش، نامه‌ی عروسی خون اثر فدریکو گارسیا لورکا (Federico Garcia Lorca)، داستان دیوار سنگی اثر ژرژ آمادو (Jorj Amado) نویسنده‌ی برزیلی، مورن کشیش اثر بئاتریس بک (BeatrixBek)، رمان برزخ اثر ژان روورزی (Johan Rovorezi)، زنگار اثر هربر لوپوریه (HerbertLeporrier)، اثر مردی که قلبش از سنگ بود اثر موری یوکایی (Mori Jokai)

از داستان‌هایی که شاملو در این سال به چاپ کرد می‌توان به انتشار داستان‌های زن پشت در مفرغی، سایه‌ای در قعر شب، تنگه، مست‌ها، زیر خیمه‌ی گر گرفته، نایب اول می‌توان اشاره کرد. چندین مقاله در مجلات مختلف در طول این چند سال نوشت که از آن جمله می‌توان به «درباره‌ی تز پروفسور کوئین بی» در ش ۲۸ هفته‌نامه‌ی بامداد اشاره کرد. شاملو در این سال افتادن به دلیل همکاری با مجله‌ی آتشبار مدتی به زندان افتاد. پس از آن به انتشار مجموعه شعرهای آهن-ها و احساس دست زد. (مجابی، ۱۳۸۱: ۹ تا ۱۱ و پارسا، معصومی و سلگی، ۱۳۸۸: ۲۲ تا ۵۲ و بهار، ۱۳۸۴)

در سال ۱۳۳۵ شاملو از زن اول خود طلاق می‌گیرد و با طوسی حائری ازدواج می‌کند. او در این سال‌هاست که وارد حزب توده می‌شود و پس از مدتی از آن دل‌زده می‌شود و حزب را ترک می‌کند.

به طور دقیق شاملو در سال ۱۳۳۶ به انتشار مجموعه‌ی «هوا تازه» پرداخت که عده‌ای آن را نقطه‌ی شروع سبک شاملو می‌دانند. او همچنین به انتشار این کتاب‌ها در این سال اقدام کرد: حافظ شیراز به تصحیح احمد شاملو، افسانه‌های هفت گنبد (هفت پیکر نظامی با تلخیص)، ترانه (منتخب ۲۹۵ رباعی از عطار و خیام و باباطاهر بابا) او به نشر مقالاتی هم اقدام می‌کرد که از آن جمله می‌توان به این مقالات اشاره کرد: حقیقت قضیه از سیر تا پیاز (آشنا، شماره‌ی ۶، ۱۸ فروردین)، چگونگی خواستگاری مداوم خان عمو (همان، ش ۷، ۲۵ فروردین)، مشکل سیاوش (همان؛ شماره‌ی ۸، ۱ اردیبهشت)، از حرکت تا خط (همان، ش ۱۰)، یادداشت سردستی بر کاریکاتور (کتاب هفته، ش ۷۱)

هفته‌نامه‌ی «کتاب هفته» را خودش پایه‌گذاری کرد و پس از مدتی کش وقوس با اعضای گروه مجبور به ترک آن شد. علاوه بر این به انتشار مجلات دیگری از جمله «اطلاعات ماهانه» و ماهنامه‌ی «اطلاعات و دانش و ادبیات» پرداخت که تعطیلی آن پس از چند شماره مانند دیگر مجلات او را در پی داشت.

نشر کتاب‌های «جنگ هفتاد و دو ملت» در سه دفتر و «گیلگمش کهن‌ترین حماسه‌ی بشری»، نوشتن چند دیالوگ و فیلم‌نامه و ساختن فیلم سیستان و بلوچستان از جمله کارهای او در این سال‌هاست.

در این سال‌هاست که شاملو از همسر دومش نیز جدا می‌شود. این حادثه در سال ۱۳۳۹ رخ می‌دهد. اما پس از دو سال نقطه‌ی عطفی در زندگی او رخ می‌دهد که بازهم آثار او را دچار تحولات شگرفی می‌کند و این موضوع آشنایی او با آیدا سرکیسیان بود. شاملو برعکس دو همسر قبلی خود با آیدا مشکلی پیدا نکرد و تا پایان عمر با او زندگی کرد. این اقداماتی است که شاملو در سال‌های ۱۳۳۶ تا ۱۳۴۲ (۱۹۵۷ تا ۱۹۶۴) انجام داده‌است. (مجابی، ۱۳۸۱: ۹ تا ۱۱ و پارسا، معصومی و سلگی، ۱۳۸۸: ۲۲ تا ۵۲ و بهار، ۱۳۸۴)

این سال‌ها، یعنی سال‌های ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۹ (۱۹۶۴ تا ۱۹۷۱)، با ازدواج شاملو با آیدا آغاز شد که سال‌ها، این آغاز پایان نداشت و تنها چیزی که توانست آن دو را از هم جدا کند مرگ بود. شاید به جرأت بتوان گفت که آیدا در پیشرفت‌های شعری شاملو نقش بسیار به‌سزایی داشت.

به همین دلیل است که شعر او نیز نقش معشوقی بلامنازع را بازی می‌کند به گونه‌ای که تا پایان زندگی شاعر هیچ جای گزینی در شعر شاملو پیدا نکرد.

در طول این سالها به نوشتن مقالات زیر دست زد:

ناقد نداریم، هفته‌نامه‌ی فردوسی، ش ۶۶۴، حاشیه بر شعر معاصر (این مقاله در سال ۱۳۳۹ در هفته‌نامه‌ی فردوسی به چاپ رسیده بود)، کتاب کوچه (بولتن تلویزیون ملی ایران، شماره‌ی مخصوص)، نمایشگاهی از کایکاتور، خوشه، شماره‌ی ۱۱، گاندی سرمشق بزرگ (خوشه، ش ۲۲)، حقیقت مسئولیت (همان، ش ۲۶)، لورکا، شاعر خون اسپانیا، زخمی که هنوز خون چکان است (همان، ش ۲۷)، با دوستان (همان، ش ۲۹)، اعجاز (درباره‌ی فروغ فرخزاد، هفته‌نامه‌ی فردوسی، ش ۸۴۷)، ضابطه‌های شعر نو ۱ و ۳ و ۴ (درخوشه، ش ۲۶، ۲۸ و ۲۹)، درد ندانستن زبان فارسی (مجله‌ی فردوسی، ش ۸۶۱)، کاریکاتوری برای دنیا (اندیشه و هنر، ش ۱)

چاپ مجلد مجموعه اشعار هوای تازه و مجموعه اشعار و گاه‌گزیده‌ی اشعار چون آیدا در آینه، لحظه‌ها و همیشه، آیدا: درخت و خنجر و خاطره، ققنوس در باران، از هوا آینه‌ها، انتشار شعر پریا، مرثیه‌های خاک و کتاب شکفتن در مه و نوشتن دیالوگ و فیلم‌نامه و تهیه‌ی برنامه‌ی قصه‌های مادر بزرگ برای تلویزیونو ساختن برنامه‌های مستندی چون پاره، شهری از سنگ در دل تپه‌های سبز، رقص دیلمانی، رقص قاسم‌آبادی، آنا قلیچ داماد می‌شود، گیله مرد، عروسی در داراب کلا و رقص ترکمن برای تلویزیون از اقدامات و نوشته‌های او در این سال بود.

انتشار کتاب‌ها و ترجمه‌های متعددی را می‌توان دید که می‌توان به این آثار اشاره کرد: ۸۱۴۹۰ اثر آلبر شمپون (Albert Chambon)، قصه‌ی سه بزغاله و نی‌لبک جادو، روباه پیر و زاغک بی‌تدبیر، اشک تمساح، قصه‌های بابام اثر ارسکین کالدول (Eriskin Caldwell)، غزل‌های سلیمان، عروسی خون لورکا، قصه‌ی هفت کلاغون، زیباترین شعر نو و کتاب چی شد که دوستم داشتو چند داستان کوتاه دیگر که در مجلات و روزنامه‌های آن زمان به چاپ رسیده‌است.

پرداختن به کتاب کوچه و تحقیق در زمینه‌ی حافظ و نیز انتشار مجله‌ی پارو به همراه یدالله رویایی و برگزاری چند گپ و گفت در زمینه‌ی شعر و چاپ آن در مجلات نیز از جمله کارهای دیگر او در آن زمان به شمار می‌آید. (مجابی، ۱۳۸۱: ۹ تا ۱۱ و پارسا، معصومی و سلگی، ۱۳۸۸: ۵۲ تا ۵۴ و بهار، ۱۳۸۴)

در این دوره، شاملو به انتشار داستان‌ها و رمان‌ها و نمایش‌نامه‌هایی اشاره کرد:

رمان پا برهنه‌ها، لبخند تلخ، افسانه‌های کوچک چینی، تخت ابونصر (داستان از صدق هدایت که شاملو آن را به فیلم‌نامه تبدیل کرد.)، همچون کوچی بی‌انتهای (مجموعه‌ی مقالات)، درها و دیوار بزرگ چین (چند داستان کوتاه)، مرگ کسب و کار من است (رمان)، نمایش‌نامه‌ی آنتیگون، دست به دست (داستان)، دماغ (مجموعه داستان)، سربازی از یک دوران سپری شده (مجموعه داستان)، حافظ شیراز (حافظ به روایت شاملو)

در این دوره‌ی زمانی بین سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۵ (۱۹۷۲ تا ۱۹۷۷) شاملو چند گفتار متن را نوشت و چند فیلم مستند نیز ساخت که می‌توان به فیلم یالانچی پهلوان، یاورسری و وزرای جنگ و گفتار متن‌های مشهد، اصفهان، تبریز (کارگردان حسین ترابی)، هفت شهر عشق، حمام گنجعلی - خان و در ستایش هنر اشاره کرد. (مجایی، ۱۳۸۱: ۹ تا ۱۱ و پارسا، معصومی و سلگی، ۱۳۸۸: ۲۲ تا ۵۲ و بهار، ۱۳۸۴)

شاملو به انتشار مقاله‌هایی در مجلات متعدد پرداخت که از آن جمله می‌توان به این مقالات اشاره کرد: نظم یا شعر (جنگ فلک‌الافلاک، دفتر اول فروردین)، تابویی در پایتخت عطش (کتاب سحر)، کفن به گردن و شمشیر به دست (روزنامه‌ی کیهان، ش ۸۳۵۶)، ریشه‌های تلخ (روزنامه‌ی کیهان تیرماه)، بحثی دیگر در باب تعهد و مسئولیت (همان ۱۳۵۱)، تجدید عهد با دروغی بزرگ (همان ۲۴ بهمن)، شعر خوب با فکر ملت رشد می‌کند (همان، ش ۸۵۹۱)، دربه‌در به دنبال مرجع صلاحیت دار (روزنامه‌ی اطلاعات ش ۱۳۸۳۹)، کاش این هیولا هزار سر می‌داشت (در سال مرگ صمد بهرنگی روزنامه‌ی اطلاعات شهریور)، هنر به اصطلاح پیشرو در زمانی «هیچ» نمی‌گوید که دنیا پر از صداست (کیهان، ش ۸۷۶۵)، اشارتی (همان، ش ۸۸۲۹)، داستان جباری قهار به نام چنگیزخان (همان، ش ۸۸۷۵)، ملاحظاتی مختصر در سه پیش‌آمد کاملاً عادی (همان، ش ۸۹۳۶)، ماجرای محاکمه من (همان، ش ۸۹۴۲)، حافظ فرزاد، انتظاری که فقط خستگی‌اش به تن ماند (همان، ش ۸۹۵۴)، حافظ آن ساعتکه این نظم پریشان می‌نوشت... (همان، ش ۸۹۶۰)، قصه‌ی گم‌شدگان لبدریا (همان، ش ۸۹۶۶)، میان‌گریه خندیدن (همان، ش ۸۹۷۲)، حرف‌ازشعر (روزنامه‌ی آژنگ، ش ۳۵۲۵)، هایکوخواهرک ژاپنی ترانه‌هایی روستایی ما (کیهان، ش ۹۰۲۶)، میراث (قسمتی از یک رمان، کیهان، ش ۹۰۲۶)، باورهای توده (هفته‌نامه‌ی پیک جوان، دوره‌ی ۸، ش ۵)

شرکت در چند شب شعر در داخل و خارج از کشور و همچنین چاپ چند گپ و گفت در چند هفته‌نامه و مجله پایان‌بخش این دوره است. در پایان این دوره بود که شاملو به خارج از کشور مسافرت می‌کند و به ایتالیا می‌رود.